

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри математики та фізики Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»**

Харківської обласної ради

Прокопенко Альони Олександрівни

на дисертацію Савел'єва Андрія Сергійовича

**«Формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок
роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки**

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасний етап розвитку вищої освіти України характеризується активним упровадженням цифрових технологій, трансформацією освітнього середовища та переорієнтацією професійної підготовки майбутніх фахівців на формування компетентностей, необхідних для ефективної діяльності в умовах цифрового суспільства. Особливої значущості набуває проблема підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з колективною взаємодією, реалізацією командних проєктів, використанням цифрових платформ та інструментів спільної роботи.

В умовах диджиталізації освітнього процесу в закладах вищої освіти змінюються підходи до організації професійної підготовки здобувачів освіти, розширюються можливості дистанційної та змішаної взаємодії, актуалізується необхідність розвитку комунікативних, організаційних та соціально-професійних умінь. Для майбутніх фахівців з інформаційних технологій навички роботи в команді є важливою складовою професійної компетентності, оскільки сучасна ІТ-галузь орієнтована на командну розробку програмних продуктів, управління цифровими проєктами, спільне прийняття рішень та ефективну комунікацію в багатофункціональних професійних середовищах.

Актуальність дисертаційного дослідження посилюється також потребою модернізації змісту та технологій професійної підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до вимог європейського освітнього простору, ринку праці та сучасних тенденцій розвитку цифрової економіки. У цьому контексті проблема формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді набуває особливого значення та потребує наукового обґрунтування, визначення ефективних педагогічних умов, методів і форм організації освітнього процесу.

Отже, тема дисертаційної роботи Савел'єва Андрія Сергійовича «Формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО» відповідає пріоритетним напрямкам розвитку вищої освіти України, концептуальним засадам цифровізації освіти, а також пов'язана з науковими дослідженнями у галузі професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах цифрової трансформації освітнього середовища.

Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної досліджень кафедри педагогіки Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у межах теми «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (державний реєстраційний номер 0117U002854). Тему затверджено Вченою радою Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол №11 від 31 травня 2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, результати та висновки, представлені у дисертації Савел'єва А.С., характеризуються належним рівнем теоретичного обґрунтування та наукової аргументованості. Ґрунтовність проведеного дослідження підтверджується опрацюванням значного масиву наукових джерел, що охоплює праці вітчизняних (191 робота) і зарубіжних (50 робіт) учених засвідчуючи високий рівень наукової підготовки дисертанта, широку

обізнаність із сучасними тенденціями розвитку педагогічної науки та впевнене володіння проблематикою дослідження.

У процесі побудови логіки наукового пошуку автором визначено та структуровано основні складові наукового апарату роботи: мету, завдання, об'єкт, предмет, а також обґрунтовано вибір методів дослідження й організацію педагогічного експерименту. Усі компоненти наукової розвідки перебувають у логічній взаємозумовленості, а обрана структура роботи послідовно відображає етапи реалізації поставлених завдань і досягнення мети дослідження.

Заслуговує на увагу авторське трактування ключових понять дослідження «диджиталізація освітнього процесу ЗВО» як процес реорганізації освітнього процесу на підставі інтеграції цифрових технологій, що передбачає не тільки перетворення навчальних матеріалів та дидактично-технічного забезпечення з залученням технологічних інструментів, але й трансформацію педагогічних підходів та стратегій, спрямованих на покращення доступу до знань, персоналізацію навчання та розвиток цифрових компетенцій у здобувачів освіти (с.30 дис.); «навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій» як сукупність соціально-комунікаційних та цифрових навичок та умінь фахівців з інформаційних технологій, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію учасників на всіх етапах командотворення в умовах диджиталізації з освітнього процесу ЗВО (с.89 дис.).

Безперечною цінністю роботи є сформульовані та теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу ЗВО: цілеспрямоване залучення майбутніх фахівців з інформаційних технологій до нетворкінгу з метою формування стійкої мотивації до набуття навичок командної роботи в умовах диджиталізації; системне засвоєння знань організації, принципів та механізмів злагодженої роботи в команді в умовах диджиталізації; оволодіння майбутніми фахівцями

з інформаційних технологій навичками онлайн комунікації в команді через розв'язання цифрових кейсів розроблених (с. 92-130 дис.).

У цілому дисертаційна робота вирізняється послідовністю авторського викладу, логічністю побудови, цілісністю структури та належним рівнем аналітичного опрацювання досліджуваної проблематики.

Ознайомлення зі змістом дисертації та науковими публікаціями Савел'єва Андрія Сергійовича дає підстави стверджувати, що поставленої мети дослідження досягнуто, а визначені завдання повною мірою реалізовано. Основні положення та висновки роботи характеризуються теоретичною обґрунтованістю, практичною спрямованістю та науковою новизною.

Наукова новизна дослідження: вперше визначено, розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО, що передбачали цілеспрямоване залучення майбутніх фахівців з інформаційних технологій до нетворкінгу з метою формування стійкої мотивації до набуття навичок командної роботи в умовах диджиталізації; системне засвоєння знань організації, принципів та механізмів злагодженої роботи в команді в умовах диджиталізації; оволодіння майбутніми фахівцями з інформаційних технологій навичками онлайн комунікації в команді через розв'язання цифрових кейсів; розроблено критерії, показники і рівні сформованості навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій;

уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема: поняття «диджиталізації освітнього процесу в ЗВО», «навички роботи в команді майбутніх фахівців з інформаційних технологій», структурні компоненти навичок роботи в команді такі, як мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-комунікативний;

набули подальшого розвитку уявлення про інноваційні технології, форми та методи формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців

з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій галузі знань 12 «Інформаційні технології» спеціальності 122 «Комп'ютерні науки». Запропоновані автором методичні та організаційно-педагогічні рішення, спрямовані на вдосконалення професійної підготовки здобувачів освіти в умовах диджиталізації освітнього середовища, мають практичну цінність та дозволяють рекомендувати їх до впровадження в систему вищої освіти України.

Заслуговує уваги організація нетворкінгу між здобувачами освіти, викладачами та стейкхолдерами освітньо-професійної програми засобами освітнього порталу «Canvas», що сприяло розвитку професійної комунікації, командної взаємодії та створенню електронних портфоліо здобувачів освіти. Практичне значення має також розроблений дисертантом проєкт упровадження чат-бота для забезпечення ефективного нетворкінгу між співробітниками ІТ-компаній та клієнтами.

Важливим складником дослідження є підготовка групових доповідей здобувачів освіти з проблематики командної роботи в ІТ-сфері, зокрема за темами: «Модель “Вікно Джохарі” в командній роботі майбутніх фахівців з інформаційних технологій», «Специфіка та особливості командної роботи над проєктами в ІТ-компаніях» та ін. До практичних результатів роботи належить також упровадження тренінгових вправ в обов'язкові освітні компоненти, використання потенціалу позанавчальної діяльності, проведення практико-орієнтованих вебінарів із кібербезпеки, створення банку стартапів «ІТ-LAB», розроблення професійно спрямованих кейсів і рольових ігор («Комунікативні стилі», «Стейкхолдери»).

Основні результати та висновки дослідження можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій, оновлення змісту освітніх компонентів, організації командної проєктної діяльності здобувачів освіти, а також у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено у 9 наукових працях, зокрема: 4 статтях у наукових фахових виданнях України, у 5 збірниках апробаційного характеру.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та анотації.

Дисертація та анотація оформлені до вимог, що висуваються до такого роду наукових робіт. Зміст анотації ідентичний основним положенням дисертації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження; розкрито теоретико-методологічні засади роботи; висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі дисертації «**Теоретичні основи формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО**» здійснено ґрунтовний аналіз диджиталізації суспільства як ключового чинника трансформації сучасної системи вищої освіти (с. 26–45 дис.). На основі опрацювання науково-педагогічної, психологічної та методичної літератури автором визначено сутність, зміст і структуру поняття «навички роботи в команді» у сучасному психолого-педагогічному дискурсі (с. 46–78 дис.), а також уточнено провідні поняття дослідження.

У роботі схарактеризовано особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освітнього середовища, обґрунтовано значення командної

взаємодії для ефективної професійної діяльності в ІТ-галузі. Заслуговує уваги проведений дисертантом аналіз реального стану сформованості навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу закладів вищої освіти (с. 79–101 дис.), що дозволило виявити основні проблеми та суперечності професійної підготовки здобувачів освіти в означеному напрямі.

У другому розділі дисертації **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу ЗВО»** автором обґрунтовано педагогічні умови формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освітнього середовища закладів вищої освіти (с. 92–130 дис.). Особливу увагу приділено створенню освітнього середовища, орієнтованого на розвиток командної взаємодії, професійної комунікації та використання цифрових інструментів у процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

У розділі висвітлено процес упровадження визначених педагогічних умов у практику професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій (с. 130–156 дис.). Заслуговує позитивної оцінки використання інтерактивних форм і методів навчання, цифрових платформ, тренінгових технологій, професійно спрямованих кейсів, рольових ігор та проектної діяльності, що сприяли формуванню навичок командної роботи, розвитку комунікативних умінь і підвищенню рівня професійної взаємодії здобувачів освіти.

Наукову цінність становлять результати експериментальної роботи з формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій (с. 157–182 дис.), які підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов, позитивну динаміку сформованості досліджуваних навичок.

Висновки, подані наприкінці кожного розділу дисертації, логічно узагальнюють основні результати проведеного дослідження та відображають змістове наповнення відповідних структурних частин роботи. Загальні висновки характеризуються послідовністю, належним рівнем теоретичного обґрунтування та підтверджуються результатами експериментальної роботи. Вони відповідають поставленій меті й визначеним завданням дослідження, повною мірою відображають отримані наукові результати та окреслюють перспективи подальших наукових пошуків у порушеній проблематиці.

Позитивної оцінки заслуговують ґрунтовність наукових узагальнень, чіткість формулювань і змістова насиченість висновків, зроблених дисертантом. Представлена дисертаційна робота є цілісним, завершеним і самостійним науковим дослідженням, що має вагоме значення для розвитку педагогічної науки та практики професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах диджиталізації освіти.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Наліз дисертаційної роботи Савел'єва Андрія Сергійовича та його наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати дослідження, дає підстави стверджувати про дотримання автором принципів академічної доброчесності. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів.

Дисертація пройшла перевірку за допомогою автоматизованої системи виявлення текстових збігів (StrikePlagiarism), результати якої підтвердили відсутність неправомірних запозичень. Усі використані автором наукові положення, ідеї, твердження та інформаційні джерела належним чином супроводжуються посиланнями, що відповідає вимогам академічної етики, нормам чинного законодавства України про авторське право та суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо доцільним висловити певні побажання і зауваження:

1. У дисертації спостерігається певна неузгодженість у визначенні структурних компонентів навичок роботи в команді. Так, у положеннях наукової новизни автор виокремлює мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-комунікативний компоненти (с. 23 дис.), тоді як у першому розділі представлено іншу структуру, яка включає ціннісно-мотиваційний, особистісно-організаційний, інформаційно-діяльнісний та оцінювально-рефлексивний компоненти (с. 59–65). Така термінологічна та змістова розбіжність потребує додаткового уточнення й уніфікації.

2. У роботі достатньо широко представлено теоретичний аналіз проблеми диджиталізації освіти (с. 26–45), однак значна частина першого розділу присвячена загальним питанням цифровізації суспільства та освіти, тоді як безпосередньо специфіка формування навичок командної роботи майбутніх ІТ-фахівців розкривається менш ґрунтовно. У зв'язку з цим доцільним було б посилити прикладний аспект дослідження саме щодо особливостей командної взаємодії в ІТ-середовищі.

3. Аналізуючи експериментальну частину дослідження, слід зазначити, що автор недостатньо чітко розмежовує етапи педагогічного експерименту в часовому вимірі. У роботі подано характеристику констатувального, формувального та контрольного етапів, однак відсутня конкретизація термінів їх проведення, що дещо ускладнює цілісне сприйняття логіки експериментальної роботи.

4. Практичне значення дослідження загалом є переконливим, однак окремі заявлені елементи впровадження, зокрема проект чат-бота для організації нетворкінгу та банк стартапів «ІТ-LAB» (с. 3, 24, 142–145), подані переважно на описовому рівні без достатньої деталізації механізмів їх функціонування, результативності та критеріїв ефективності впровадження.

5. У дисертації наявні окремі стилістичні, технічні та редакційні неточності.

Зазначені побажання й зауваження не знижують теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну та практичне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Савел'єва Андрія Сергійовича є самостійною завершеною науковою працею, яка за змістом, рівнем новизни й практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри математики та фізики
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Альона ПРОКОПЕНКО

Підпис *Альона Прокopenко*
Засвідчую *Світлана Козуб*
Начальник відділу кадрів
« 12 » травня 2026 рік